

Eerikkilä Oona

Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa suhteessa pienten lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen

Kandidaatin tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN JA PSYKOLOGIAN TIEDEKUNTA

Varhaiskasvatus

2025

Oulun Yliopisto

Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta

Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa suhteessa pienten lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen
(Oona Eerikkilä)

Kandidaatin tutkielma, 27 sivua, 7 liitesivua)

Marraskuu 2024

Tiivistelmä:

Tämä kandidaatin tutkielma tarkastelee 0–3-vuotiaiden tunnekasvatusta ja sen suhdetta aggressiiviseen käyttäytymiseen varhaiskasvatuksen kontekstissa. Tutkimus sijoittuu varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön ja keskittyy erityisesti tunnekasvatukseen osana varhaiskasvatuksen pedagogisia käytäntöjä. Tutkimus tarkastelee tunnekasvatuksen sekä lasten sosioemotionaalisen kehityksen merkitystä käyttäytymisen säätelyssä ja analysoi tekijöitä, jotka vaikuttavat pienten lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen. Lisäksi tutkimuksessa pohditaan, millä keinoin varhaiskasvatuksessa toteutettava tunnekasvatus voi ennaltaehkäistä aggressiivisuutta ja tukea lasten tunne- ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Tutkimuksessa korostetaan varhaiskasvatuksen opettajan roolia tunnekasvatuksen toteuttajana.

Tutkimusmetodina tässä kandidaatin tutkielmassa on kirjallisuuskatsaus, mikä mahdollistaa aiemman tutkimustiedon systemaattisen tarkastelun ja syvällisen analyysin. Kirjallisuuskatsauksen avulla pyritään muodostamaan kattava käsitys tunnekasvatuksen merkityksestä ja sen vaikutuksista pienten lasten käyttäytymiseen. Tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen, mikä mahdollistaa aiheen monipuolisen ja syvällisen tarkastelun. Lisäksi tutkimuksessa huomioidaan eettiset näkökulmat ja aineistojen luotettavuus. Tutkimuksen tavoitteena on lisätä ymmärrystä tunnekasvatuksen merkityksestä varhaiskasvatuksessa sekä tuoda esiin syitä pienten lasten aggressiivisen käyttäytymisen taustalla. Tutkimus perustuu aiempaan tutkimustietoon, vertaisarvioituun kirjallisuuteen, tieteellisiin artikkeleihin sekä muuhun yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Tutkimuksessa pyritään saamaan laajoja ja luotettavia tuloksia tutkimuskysymykseen, joka on “Miten varhaiskasvatuksen opettajan toteuttama tunnekasvatus vaikuttaa pienten lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen?”. Tutkimuksen tulokset määritellään ja järjestellään teemoittain, jotta tuloksista saisi helppolukuisen ja helposti ymmärrettävän kokonaisuuden.

Avainsanat: tunnekasvatus, varhaiskasvatus, varhaiskasvatuksen opettaja, lasten aggressiivinen käyttäytyminen, 0–3-vuotiaan lapsen sosioemotionaaliset taidot

Sisältö

1 Johdanto	4
2 Teoreettinen viitekehys	6
2.1 Tunteet ja tunnekasvatus.....	6
2.2 0–3-vuotiaan lapsen sosioemotionaalinen kehitys.....	7
2.3 Lapsen aggressiivinen käyttäytyminen.....	8
2.4 Varhaiskasvatuksen opettaja.....	9
3 Tutkimuksen toteutus	11
3.1 Kirjallisuuskatsaus	11
3.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymyksen	12
3.3 Tutkimus- ja tiedonhankintaprosessi	13
3.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	14
4 Tulokset	16
4.1 Lapsen aggressiiviseen käyttäytymiseen vaikuttavat tekijät	16
4.2 0–3-vuotiaiden aggressiivisen käyttäytymisen ilmentyminen	17
4.3 Varhaiskasvatuksen opettaja tunnekasvatuksen toteuttajana.....	18
4.4 Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa	20
5 Johtopäätökset ja pohdinta	23
Lähteet	27

1 Johdanto

Kandidaatin tutkielmani käsittelee pienten lasten tunnekasvatusta varhaiskasvatuksessa suhteessa lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen. Tutkin ja pohdin tutkielmassani sitä, onko varhaiskasvatuksessa toteutettavalla tunnekasvatuksella vaikutuksia jo hyvin pienillä lapsilla ilmenevään aggressiiviseen käyttäytymiseen sekä muuhun näkyvään tunneilmaisuun. Rajaan tutkimukseni aiheen 0–3-vuotiaisiin lapsiin ja tutkin heidän kanssaan toteutettavan tunnekasvatuksen merkitystä suhteessa lapsen näkyvään käyttäytymiseen. Käsittelen aihetta varhaiskasvatuksen näkökulmasta ja tutkimusaiheeni sijoittuu varhaiskasvatuksen toimintaympäristöön. Tarkastelen aihettani erityisesti varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta. Tutkimuksessani korostan tunnekasvatuksen tärkeyttä jo varhaisten elinvuosien aikana ja tutkin sen vaikutuksia suhteessa lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen.

Teoreettiseen viitekehykseen valitsin mielestäni aihevalintani kannalta olennaisimmat käsitteet. Viitekehyksessä käsittelen sekä määrittelen 0–3-vuotiaan lapsen sosioemotionaalista kehitystä, lasten aggressiivista käyttäytymistä sekä varhaiskasvatuksen opettajan roolia tunnekasvatuksen toteuttajana. Tutkielmassani pohdin ja käsittelen näiden käsitteiden yhteyttä toisiinsa. Pyrin ymmärtämään tutkimuksessani ilmeneviä käsitteitä mahdollisimman laajasti. Käsitteiden syvällinen ymmärtäminen on tärkeää, jotta voin syventyä kunnolla tutkimukseni aiheeseen sekä löytää yhteyksiä aiempiin tutkimuksiin aiheeseen liittyen.

Valitsin tutkimukseni aiheen sen ajankohtaisuuden, tärkeyden sekä henkilökohtaisen kiinnostavuuden vuoksi. Lasten lisääntynyt aggressiivinen käyttäytyminen on yhteiskunnallisella tasolla ajankohtainen ja paljon puhututtava aihe. Koen tästä syystä tärkeäksi tutkia lisää lasten aggressiivisen käyttäytymisen taustalla ilmeneviä syitä. Riihonen sekä Koskinen (2020) käsittelevät lasten aggressiivista käyttäytymistä sekä aggressiota ylipäätään. He mainitsevatkin, kuinka viime aikoina julkisuudessa on käyty paljon keskustelua siitä, kuinka lasten ja nuorten aggressio ongelmat näyttävät lisääntyneen ja syitä tälle on myös pohdittu. Myös Eräsaari (2002) pohtii nyky maailman epävarmuutta, turvattomuutta sekä jatkuvasti muuttuvia olosuhteita. Muuttuva maailma vaikuttaa erityisen paljon lapsiin ja siihen, miten he näkevät ja kokevat ympäröivän maailman. Tämä on myös yksi syy, miksi haluan tutkia lasten hyvinvointia sekä heidän käyttäytymiseensä vaikuttavia tekijöitä. Aihevalintaani on vaikuttanut merkittävästi myös sosiaalisessa mediassa kuluttamani true crime -sisältö. True crime -termillä tarkoitetaan tosielämässä tapahtuvia rikostapauksia. Gregoriou (2018) määrittelee true crime -käsitettä siten, että se on yhdistelmä tosiasiapohjaista raportointia sekä narratiivista tarinankerrontaa. Rikos- ja

väkivaltatapausten taustalla minua kiinnostaa erityisesti se, mitkä tekijät johtavat siihen, että ihminen päätyy väkivallan tekoon. Useissa tapauksissa juuret johtavat juuri lapsuuteen ja sen vuoksi kiinnostukseni aiheeseen on kasvanut entisestään.

Kandidaatin tutkielmani on kvalitatiivinen tutkimus, jonka toteutan kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kehittää jo olemassa olevaa teoretietoa sekä myös sekä rakentaa myös uutta teoriaa (Salminen, 2011). Toteutan tutkimukseni vielä tarkemmin rajattuna kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, koska koen, että se soveltuu hyvin tutkimukseni tavoitteisiin. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus jakautuu vielä tarkemmin kahteen eri orientaatioon, narratiiviseen sekä integroivaan katsaukseen, joista valitsin narratiivisen kirjallisuuskatsauksen. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on metodisesti kevyin kirjallisuuskatsauksen muoto, jonka avulla voidaan antaa laaja kuva käsiteltävästä aiheesta (Salminen, 2011). Omana tavoitteenani tutkimuksessani on myös saada itse sekä antaa lukijalle laaja ja helppolukuinen kuva aiheestani, jotta jokaisen lukijan on helppo ymmärtää tutkimaani aihetta. Avaan tutkimusmetodiani sekä sen valintaa vielä laajemmin myöhemmin tekstissäni.

Aloitin tutkimukseni johdattelemalla lukijaa aiheeseeni, kertomalla selkeästi tutkimusaiheeni sekä pyrin herättämään lukijan kiinnostuksen tutkimusaiheeni kohtaan. Teoreettisessa viitekehyksessä avaan valitsemieni käsitteitä laajasti, nojautuen jo olemassa olevaan tutkimustietoon. Pohdin, tarkastelen ja tutkin käsitteiden välisiä yhteyksiä toisiinsa sekä tutkimusaiheeseeni liittyen. Avaan tekstissäni myös laajemmin tutkimukseni tavoitteita sekä merkitystä ja hyötyä, sekä syitä sille, miksi valitsin tutkia kyseistä aihetta. Kerron tekstissäni myös tiedonhankintaprosessistani sekä lopuksi vielä pohdin tutkimuskysymystäni, tutkimuksen eettisiä kysymyksiä sekä kerron laajasti löytämistäni tutkimustuloksista.

2 Teoreettinen viitekehys

Tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen olen valinnut ne käsitteet, jotka tukevat parhaiten tutkimuskysymystäni ja auttavat syventämään minun sekä lukijan ymmärrystä tutkimusaiheestani. Valitsemani käsitteet tarjoavat teoriapohjan, jonka kautta voin tarkastella tutkimukseni keskeisiä teemoja ja ilmiöitä. Käsitteet toimivat tutkimuksen analyysin ja pohdinnan perustana ja niiden avulla pyrin avaamaan ja selkeyttämään tutkimusaiheeni eri näkökulmia. Valitsemani käsitteet ovat tunteet ja tunnekasvatus, 0–3-vuotiaan lapsen sosioemotionaalinen kehitys, lapsen aggressiivinen käyttäytyminen sekä varhaiskasvatuksen opettaja. Olen pohtinut käsitteiden valintaa verraten niitä tutkimuskysymykseeni.

2.1 Tunteet ja tunnekasvatus

Tunteet ovat väistämättä osa jokaisen ihmisen elämää. Ihmiset reagoivat erilaisiin tilanteisiin ja tapahtumiin tunteiden kautta. Tunteet ovat läsnä kaiken aikaa ja tilanteista riippuen ohjaavat ihmisen toimintaa eri tavoin. (Nummenmaa, 2010). Jokaiselle tunteelle on oma nimityksensä, joilla tunnetilaa voidaan sanoittaa. Tunteiden tunnistaminen, nimeäminen ja erottaminen ovat tärkeitä asioita tunteiden hallinnassa, ja niillä on merkittävä vaikutus sosiaalisiin tilanteisiin ja tapahtumiin. Näiden asioiden toteuttaminen käytännössä ei kuitenkaan aina ole yksinkertaista (Opetushallitus, 2013). Kyky havaita ja tiedostaa omia tunteita on asia, jossa jokainen voi kehittyä (Pihlaja, 2022). Jokaisen ihmisen kokemus tunteista on yksilöllinen ja jokainen voi tuntea ne eri tavalla. Nurmi (2013) ja Rantanen (2011) määrittelevät tunteet spontaaniksi reaktioksi, joita syntyy erilaisissa kohtaamisissa ja tilanteissa, ja joiden tehtävä on viestittää meille jotakin. Tunteiden syntymiseen ja muodostumiseen vaikuttavat jokaisen yksilölliset näkemykset ja kokemukset, näin ollen myös ajatukset vaikuttavat tunteisiin ja päinvastoin (Pihlaja, 2022). Tunteet vaikuttavat moniin persoonallisiin kokemuksiimme ja monet kehitykselliset taitomme vaikuttavat siihen, miltä meistä tuntuu (Pihlaja, 2022).

Pihlajan (2022) mukaan useat tutkijat ja teoreetikot ovat nimenneet niin sanotut perustunteet. Näitä perustunteita ovat ilo, viha, suru, inho, hämmästys ja pelko. Mieli ry:n (2018) nettisivuilla on käytävissä kattava tunnekartta sekä tunteiden vuoristorata –julistet, joiden avulla voi esimerkiksi laajentaa käsitystään edellä mainituista perustunteista. Tunteiden vuoristorata –julisteen sekä tunnekartan avulla voi oppia sanoittamaan tunteita ja sitä voi käyttää myös apuvälineenä tunnekasvatuksessa. Tunteita voidaan jaotella myös sosiaalisiin tunteisiin. Näitä ovat muun muassa syyllisyys, häpeä ja kateus (Kokkonen, 2017). Ne voivat saada ihmisen esimerkiksi kehittämään itseään, edistämään sosiaalisesti myönteistä tai sosiaalisesti kielteistä

käyttäytymistä (Kokkonen, 2018). Kokkonen (2018) jatkaa, että sosiaaliset tunteet myös helpottavat normien ja arvojen oppimista ja mukauttavat ihmisiä kulttuuriin.

Ihmisen sisäiset tunnekokemukset sekä niiden aiheuttamat reaktiot välittyvät usein toisille erilaisten kasvonilmeiden kautta (Kokkonen, 2018). Sosiaalisissa tilanteissa nämä ilmeet helpottavat toisen ihmisen tunteiden tulkintaa ja näiden reaktioiden kautta tunteet välittyvät myös muille ihmisille (Opetushallitus, 2013). Kasvoilla näkyvä ilme on usein automaattinen ja aito reaktio tunteisiin ja tilanteisiin (Kokkonen, 2018). Tunteisiin voi usein liittyä myös muita fyysisiä reaktioita, kuten kasvojen punastumista, käsien vapinaa, sydämen lyöntitiheyden nopeutumista tai verenpaineen nousua (Opetushallitus, 2013). Tunteet rikastuttavat elämää tekemällä siitä mielenkiintoista ja merkityksellistä (Kokkonen, 2018).

Tunteilla on monia tehtäviä, jotka vaikuttavat merkittävästi jokaisen ihmisen elämään. Tunteet auttavat tunnistamaan ja määrittämään omaa itseä sekä oman persoonan pysyvyyttä (Pihlaja, 2022). Tunteiden yksi tärkeimmistä tehtävistä on järjestää arkipäiväiset asiat tärkeysjärjestykseen (Kokkonen, 2017). Tämä saa ihmisen hakeutumaan itselleen mieleisiin tilanteisiin, jotka edistävät hyvinvointia. Tunteet myös varjelevat ihmistä asioilta, jotka ovat hyvinvoinnille vahingollisia (Kokkonen, 2017). Varhaislapsuudessa tunteilla on motivaatioon liittyvä ja kommunikatiivinen tehtävä, eli tunteet motivoivat lasta joko lähestymään tai etäännyttämään toisesta ihmisestä (Pihlaja, 2022). Tunteilla on myös adaptiivinen eli sopeuttava tehtävä, eli ihminen pyrkii sopeuttamaan oman tunnetilansa alitajuisesti hänen ympärillään vallitsevaan tunnetilaan (Pihlaja, 2022). Pihlaja (2022) jatkaa, että tunteet muodostavat kehykset sensitiivisyydelle sekä vastaanottavaisuudelle.

2.2 0–3-vuotiaan lapsen sosioemotionaalinen kehitys

Sosiaaliset ja emotionaaliset taidot, eli vuorovaikutus- ja tunnetaidot muodostuvat useista eri taidoista, joiden avulla lapsi oppii toimimaan sosiaalisessa ympäristössä sekä käsittelemään ja ilmaisemaan tunteitaan. Sana sosiaalinen liittyy ihmisiin, ihmisten välisiin suhteisiin ja toisten kanssa toimimiseen (Pihlaja, 2022). Inhimillisessä kasvussa sosiaalinen ja emotionaalinen alue liittyvät vuorovaikutukseen, kanssakäymiseen, tunteisiin ja kokemuksiin, joita kanssakäymisessä herää (Pihlaja, 2022).

Lapsen sosioemotionaalinen kehitys käynnistyy jo vastasyntyneenä vauvana ja nämä taidot kehittyvät suurelta osin vuorovaikutuksessa lasta ympäröivän sosiaalisen todellisuuden kanssa (Ahonen, 2015). Lapsi osaa ilmaista tunteitaan itkemällä ja hymyilemällä jo varhain (OPH, 2022). Aluksi lapsen tunteista erottuu vain tunteiden kaksi ääripäätä; hyvä ja paha olo (OPH,

2022). Oppimisen ja kehittymisen myötä lapsi alkaa ilmaista tyytyväisyyttä, pelkoa, arastelua, iloa ja monia muita tunnesävyjä (OPH, 2022). Kun tunteita tietoisesti aletaan opetella, nimetään tunteita ja kuvataan kokemusta sekä mietitään niiden syitä ja ilmaisua (OPH, 2022). Pihlaja (2022) on kuvannut artikkelissaan Brodenin (1997) taulukon pohjalta lapsen tunteiden kehitystä lapsuuden eri ikävaiheissa. Taulukon mukaan vauva eli 0–1-vuotias lapsi tulkitsee toisten tunnetiloja kasvoista sekä liittää emotionaalisen merkityksen tiettyihin objekteihin, esimerkiksi leluihin.

Alle yksivuotiaalla on myös empatian alkua eli hänellä on kyky tuntea toisen paha olo itsessä (Pihlaja, 2022). Empatian kehittymisestä selkeä merkki alle 3-vuotiaalla on esimerkiksi se, kun lapsiryhmässä itku tarttuu. Pienet lapset kokevat itsessä saman tunteen, joka heidän ympärillään vallitsee. Empatia on yksi keskeisimmistä emotionaalista taidoista, sillä se mahdollistaa toisten tunteiden ymmärtämisen, jakamisen ja niihin reagoimisen rakentavalla tavalla. Empatia ei ainoastaan tue yksilön sosiaalista vuorovaikutusta, vaan sillä on myös merkittävä rooli tunne- ja itsesäätelytaitojen kehityksessä (Pihlaja, 2022).

Lapsilla on kehityksellisiä kausia, jolloin he suuttuvat tai raivostuvat usein (Cacciatore, Riihonen & Tuukkanen, 2013). Ensimmäinen näistä kausista alkaa yleensä noin 1,5–3 vuoden iässä, jolloin kyseessä on niin kutsuttu ”uhmaikä”. Tämän kehityskauden aikana lapsen tunteet tulevat herkästi pintaan (Cacciatore & kollegat, 2013). 0–3-vuotiaan lapsen sosiaalisemotionaaliseen kehitykseen kuuluu myös muun muassa taito lohduttaa ja satuttaa toista, tuottaa itse aktiivisesti erilaisia tunteita ja reagoidaan toisen tunnetilaan sekä kyky kuvitella toisen ihmisen olotilaa, aikomuksia, tunteita ja havaintoja (Pihlaja, 2022).

2.3 Lapsen aggressiivinen käyttäytyminen

Aggressiivisella käyttäytymisellä tarkoitetaan toisiin yksilöihin tai ympäristöön kohdistuvaa tahallista, vahingoittavaa tai häiritsevää käyttäytymistä (Viemerö, 2006). Viemerö (2006) jatkaa, että aggressiivisuus voidaan jaotella tyypillisesti suoraksi ja epäsuoraksi aggressiivisuudeksi ja ne voivat ilmentyä esimerkiksi fyysisenä vahingoittamisena tai verbaalisena aggressiivisuutena. Salmivallin (2005) suora aggressiivisuus voi olla sekä fyysistä että verbaalista, siinä keskeisintä on toisen vahingoittaminen suoraan, esimerkiksi lyömällä tai uhkailun keinoin. Epäsuora aggressiivisuus voi ilmetä esimerkiksi siten, että toinen henkilö suljetaan ulos ryhmästä tai hänestä puhutaan negatiiviseen sävyyn vertaisille, jolloin tarkoituksena on vahingoittaa yksilöä epäsuorasti (Salmivalli, 2005). Epäsuoraa aggressiivisuutta ilmenee lapsilla kuitenkin

hieman myöhemmässä iässä, kuin suoraa aggressiivisuutta (Liu, ym, 2012). Tässä tutkimuksessa käsittelem erityisesti lasten suoraa aggressiivista käyttäytymistä.

Ahonen (2015) määrittelee tutkimuksessaan lapsen haastavan käytöksen ilmenevän esimerkiksi aggressiivisuutena, uhmakkuutena, voimakkaina tunteiden purkauksina, levottomuutena sekä vetäytyväisyytenä. Voimakkaat tunteet voivat ilmentyä ulos- sekä sisäänpäin suuntautuvina käyttäytymisen haasteina ja ne voivat näyttäytyä yksilöstä riippuen eri tavoin (Rautamies ym. 2015). Riihonen ja kollegat (2020) kuitenkin korostavat, että aggressiivisuus on osa normaalia tunnekehitystä, mutta sen hallintaan ja ohjaamiseen tarvitaan oikeanlaisia pedagogisia keinoja.

Haastavaan tai aggressiiviseen käyttäytymiseen vaikuttavat monet tekijät ja joissain tapauksissa haastavan käyttäytymisen taustalla voi olla jokin diagnoosi. Tutkimustietoa etsiessäni olen kuitenkin tietoisesti etsinyt tietoa vain tapauksista, joissa lapsilla ei ole diagnooseja. Tutkimukseni rajautuu 0–3-vuotiaisiin lapsiin ja Juusolan (2023) mukaan ensimmäisten elinvuosien aikana diagnooseja ei yleensä vielä tehdä. Juusola (2023) kirjoittaakin, että esimerkiksi lievät autismikirjon piirteet voidaan diagnosoida aikaisintaan 3–5-vuoden iässä. Juusola (2023) jatkaa, että myös neurokirjon oireyhtymät voidaan diagnosoida pääsääntöisesti vasta 3–6-vuotiaana tai myöhemmin. Lapsi voi olla temperamenttinen ja vahvasti tunteva ilman, että se olisi merkki kehityksen häiriöstä (Juusola, 2023).

2.4 Varhaiskasvatuksen opettaja

Varhaiskasvatuslaki (13.7.2018/540, 26§) määrittelee, että varhaiskasvatuksen opettajan kelpoisuusvaatimuksena on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy varhaiskasvatuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot. Varhaiskasvatuksessa korostetaan pedagogiikan merkitystä ja samalla opettajalla olevaa pedagogista vastuuta (OPH, 2022). Varhaiskasvatuksen opettajalla on päävastuu ryhmänsä toiminnan pedagogisesta suunnittelusta, toteutuksesta, arvioinnista sekä viestinnästä ja dokumentoinnista (Koskinen, 2021). Ranta & kumppanit (2023) lisäävät, että myös toiminnan kehittäminen on opettajan vastuulla ja edellyttää opettajalta tiimin johtamista. Opettajan vastuulla on varmistaa, että varhaiskasvatuksen pedagogiset ratkaisut perustuvat tutkimustietoon, varhaiskasvatuslakiin, varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin ja kiinnostuksen kohteisiin (OPH, 2022). Varhaiskasvatuksen opettaja on tiimensä pedagoginen johtaja. Pedagogiseen johtamiseen sisältyy pedagogisten toimintatapojen ja opetustyön suunnittelun johtaminen sekä pedagogiikkaa ja varhaiskasvatuksen arvoja, periaatteita ja tavoitteita koskevan ymmärryksen ja osaamisen vahvistaminen tiimissä (Ranta & kollegat, 2023). Pedagogisen johtajuuden

tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia, kehitystä ja oppimista tukevan varhaiskasvatuksen toteutumista (Ranta & kollegat, 2023).

Opettajan vastuualueeseen kuuluu myös vastuu varhaiskasvatussuunnitelmaprosessista ja hän suunnittelee, arvioi ja kehittää pedagogiikkaa yhdessä tiimin ja työyhteisön kanssa (Koskinen, 2021). Varhaiskasvatuslaissa (13.7.2018/540, 23§) sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) mainitaan, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta sekä arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä lapsen sekä huoltajan kanssa. Opettajan tehtävänä on myös muodostaa luottamuksellisia suhteita huoltajien kanssa, koska huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa (OPH, 2022).

Varhaiskasvatuksen opettaja toimii tiiviissä yhteistyössä sekä tiiminä muiden ammattilaisten kanssa, joita ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen sosionomit, lastenhoitajat sekä varhaiserityisopettajat. Yhteistyössä tiimin kesken toiminta on jatkuvasti muuttuvaa ja työtehtävät mukautuvat tilanteiden mukaisesti, vaikka tiimin rakenne usein on hierarkkinen (Ranta & kollegat, 2023).

Varhaiskasvatuksen opettajalla on keskeinen vastuu moniammatillisen sekä monialaisen yhteistyön suunnittelusta ja sen toteutumisen varmistamisesta varhaiskasvatusyhteisössä (OPH, 2018). Tämä tarkoittaa, että opettajan tehtävänä on huolehtia yhteistyön tavoitteellisesta ja suunnitelmallisesta etenemisestä sekä varmistaa, että eri toimijat osallistuvat yhteistyöhön lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi (OPH, 2018). Yhteistyötä tehdään myös järjestöjen, seurakuntien, poliisin sekä ravitsemus- ja siivouspalveluiden kanssa (OPH, 2018). Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on myös hyvin merkittävää varhaiskasvatuksessa. Yhteistyössä tavoitteena on kaikkien osapuolien sitoutuminen lasten terveyteen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen (OPH, 2018).

Opettajalla on myös vastuu kutsua tiimensä koolle säännöllisiin kokouksiin, joissa käsitellään yhdessä tiimin sekä lapsiryhmän toimintaa sekä niiden kehittämistä (Koskinen, 2021). Kokouksissa käydään opettajan johdolla keskustelua suunnitelmista, tavoitteista ja mahdollisista muutoksista, jotta työskentely olisi sujuvaa ja tehokasta. Opettajan johdolla pidetään myös lasten palavereita, joissa lapset pääsevät itse osalliseksi toiminnan suunnitteluun (Koskinen, 2021).

3 Tutkimuksen toteutus

Teoreettisena lähtökohtana narratiiviselle kirjallisuuskatsaukselleni ovat aikaisemmat tutkimukset, jotka muodostavat pohjan ja teorian kandidaatin tutkielmalleni. Kirjallisuuskatsaus on aiemmasta tieteellisestä kirjallisuudesta ja tutkimustiedosta tehty tutkimus, jossa arvioidaan ja analysoidaan perusteellisesti aiemman kirjallisuuden ja tutkimuksen sisältöjä (Salminen, 2011). Tutkimuksen tieto luodaan yhdistelemällä monipuolisesti erilaisia kirjallisuuksia, tutkimuksia ja artikkeleita. Kirjallisuuskatsauksen perusajatus on siis se, että tutkimusta tehdään tutkimuksesta (Salminen, 2011). Kirjallisuuskatsaus keskittyy tutkimusongelman kannalta olennaiseen kirjallisuuteen (Sajavaara, 2005). Tutkimukseni keskeisiksi näkökulmiksi valitsin varhaiskasvatuksen sekä erityisesti varhaiskasvatuksen opettajan näkökulman tunnekasvatuksen toteuttajana, lasten aggressiivisen käyttäytymisen taustalla vaikuttavat tekijät sekä sen, millä tavoin tunnekasvatusta voidaan käytännössä toteuttaa varhaiskasvatuksessa. Näkökulmien ja käsitteiden syvälinen ymmärtäminen on tärkeää, jotta voin syventyä kunnolla tutkimukseni aiheeseen sekä löytää yhteyksiä aiempiin tutkimuksiin aiheeseen liittyen. Aiheeseeni liittyy merkittävästi myös muun muassa lasten tunteiden itsesäätely, jota myös pohdin tutkimuksessani ja liitän sen aiheeseeni.

Tutkimusaiheeni sekä sen rajauksen pohtimisen myötä tutkimuskysymykseni muodostui kysymys ”Miten varhaiskasvatuksen opettajan toteuttama tunnekasvatus vaikuttaa pienten lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen?”. Pyrin saamaan tutkimuskysymykseeni tuloksia aiemmin tutkittuun tietoon ja teoriaan nojaten. Tutkimuksen rakenne koostuu johdannosta, teoreettisesta viitekehyksestä, tutkimuksen toteutuksesta, tutkimustuloksista sekä johtopäätöksistä ja pohdinnasta. Teoreettisessa viitekehyksessä avaan tutkimuksen keskeisiä teorioita ja käsitteitä. Teoreettisen viitekehyksen jälkeen vastaan tutkimuskysymykseeni lähdekirjallisuuden ja aikaisempien tutkimusten pohjalta. Tutkimustuloksia pohdin laajasti tutkimukseni loppuosassa.

3.1 Kirjallisuuskatsaus

Kandidaatin tutkielmani on kuvailevana kirjallisuuskatsaus, jossa pyrin ymmärtämään mahdollisimman laajasti ja syvälinen tutkimukseni aiheita ja saamaan vastauksia tutkimuskysymykseeni. Kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on pyrkiä punnitsemaan lukijalle valmiiksi tutkimusaiheeseen liittyvät keskeiset näkökulmat, metodiset ratkaisut sekä eri menetelmin saavutetut tärkeimmät tutkimustulokset (Sajavaara, 2005). Sajavaara (2005) jatkaa, että

kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on tuoda esiin, millä tavoin aihetta on aiemmin tutkittu, kuinka meneillään oleva tutkimus kytkeytyy olemassa olevaan tutkimustietoon sekä millaisista näkökulmista aihetta on tarkasteltu.

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus jakautuu vielä tarkemmin kahteen orientaatioon, narratiiviseen sekä integroivaan kirjallisuuskatsaukseen (Salminen, 2011). Näistä kahdesta valitsin omaan kandidaatin tutkielmaani narratiivisen kirjallisuuskatsauksen, koska koen sen tukevan parhaimmalla mahdollisella tavalla tutkimukseni tavoitteita sekä päämääriä. Narratiivinen kirjallisuuskatsaus antaa mahdollisuuden yhdistellä jo tutkittuja asioita ja löytää niiden välisiä yhteyksiä sekä muodostaa niiden pohjalta uusia johtopäätöksiä ja näkökulmia (Salminen, 2011). Salminen (2011) luonnehtii kuvailevaa kirjallisuuskatsausta yleiskatsaukseksi ilman tarkkoja sääntöjä. Aloittelevalle tutkijalle sekä opiskelijalle kirjallisuuskatsauksen laatiminen tarjoaa erinomaisen oppimisen mahdollisuuden (Sajavaara, 2005).

Tutkimuksessani nojaudun kirjallisuuteen, joka koostuu kirjoista, ajankohtaisista kasvatustieteen tieteellisistä artikkeleista sekä muusta vertaisarvioidusta tutkimuskirjallisuudesta. Olen perehtynyt tutkimusaiheeseeni liittyvään ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Olemassa oleva tieto on arvioitava ja eriteltävä huolellisesti, koska tutkielman lopussa olevassa tarkastelussa tuoreen tutkimuksen tulokset kytetään jo tutkittuun tietoon (Sajavaara, 2005). Löytääkseni tutkimustani parhaiten tukevat aineistot, hyödynnän myös kansainvälistä tutkimusaineistoa.

3.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykseni

Tutkimukseni aiheena on 0–3-vuotiaiden tunnekasvatus suhteessa aggressiiviseen käyttäytymiseen. Rajaukseni 0–3-vuotiaisiin lapsiin tein siksi, että haluan lisätä lukijoiden tietämystä jo lapsen ensimmäisten elinvuosien tunnekasvatuksen merkityksestä sekä sen vaikutuksista lapsen näkyvään käyttäytymiseen. Rajasin varhaisikää vielä tarkempaan ikäryhmään, koska rajaus mahdollistaa syvällisen perehtymisen juuri tämän ikäisten lasten tunnekasvatuksen vaikutuksiin. Puusa ja Juuti (2020) mainitsevatkin, että tutkijan ei tarvitse ratkaista kaikkia ongelmia, joita aiheeseen liittyy, vaan painottavatkin, että “vähemmän on enemmän” tutkimuksen aihetta valittaessa. Tutkimukseni tavoitteena on herättää lukijassa ajatuksia jo varhaisessa iässä toteutettavan tunnekasvatuksen merkityksestä. Tutkimusaihettani valitessa sekä rajatessa pohdin myös sitä, minkä aiheen tutkimisesta olisi itselleni eniten hyötyä omaa opettajuuteni sekä ammatti-identiteettini kehittyessä. Tutkimusten mukaan varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on runsaasti teoriatietoa lasten sosioemotionaalisen kehityksestä ja taitojen tukemisesta, mutta

tietojen soveltaminen käytäntöön on haastavaa (Ahonen, 2017). Tästä syystä haluankin tutkia aihetta lisää ja tarjota varhaiskasvatuksen ammattilaisille työkaluja lasten kohtaamiseen sekä lasten sosioemotionaalisten taitojen tukemiseen.

Yksi tutkimukseni tavoitteista on myös kehittää omaa ajattelua ja opettajuuttani ja koen, että aiheen syvälinen tutkiminen on tärkeä oppimisprosessi. Kiviniemi (2018) kirjoittaa, kuinka laadullista tutkimusta voidaankin luonnehtia prosessiksi, koska tutkijan tietoisuus kehittyy tutkimuksen edetessä. Puusa ja Juuti (2020) kirjoittavatkin, että kun tutkija paneutuu aiheeseen syvällisesti pitkähkön aikavälin kuluessa, hänen tietonsa lisääntyvät ja hän kykenee tekemään entistä parempia tulkintoja aiheesta. Kyse on tutkimustoiminnan ymmärtämisestä eräänlaisena oppimistapahtumana (Kiviniemi, 2018).

Rajaan tutkimukseni aihetta tutkimuskysymyksen avulla. Tutkimuskysymykseksi muodostui siis kysymys ”Miten varhaiskasvatuksen opettajan toteuttama tunnekasvatus vaikuttaa pienten lasten aggressiiviseen käyttäytymiseen?”

3.3 Tutkimus- ja tiedonhankintaprosessi

Tutkimusaiheeni rajaus sekä tutkimuskysymykseni muodostuminen on ollut pitkä ja aikaa vievä prosessi. Lähdin liikkeelle pohtimalla, mitkä aiheet minua kiinnostavat ja mitä haluaisin tutkia. Aihevalintaani ovat vaikuttaneet henkilökohtaiset kokemukseni, yhteiskunnallinen merkityksellisyys ja ajankohtaisuus sekä tutkimusaiheeni tärkeys. Tutkimuksen aihealue syntyy usein käytännön kokemuksista, kirjallisuuden sekä asiantuntijoilta saatujen neuvojen ja opintojen pohjalta (Hirsjärvi & Hurme, 2022). Tutkijan omalla kiinnostuksella aihetta kohtaan on suuri merkitys tutkimusta tehdessä, jotta motivaatio tutkimuksen tekemiseen pysyy yllä koko prosessin ajan. Aluksi olin rajannut tutkimukseni aihetta esikouluikäisiin lapsiin, sillä ajattelin tämän ikäryhmän tarjoavan selkeän ja rajaus näkökulman aiheeseeni. Tietoa hankkiessani sekä perehtyessäni jo olemassa olevaan tutkimustietoon, huomasin, että esikouluikäisten lasten aggressiivista käyttäytymisestä on jo saatavilla runsaasti tutkimustietoa. Sen sijaan alle 3-vuotiaiden lasten aggressiivista käyttäytymistä on tutkittu huomattavasti vähemmän. Tämä havainto sai minut pohtimaan tutkimukseni rajausta uudelleen. Tajusin, että keskittymällä pienempiin lapsiin, voisin saada selville uutta ja tärkeää näkökulmaa aiheeseen. Aiheesta saatavilla olevan tutkimustiedon vähyys teki siitä myös erityisen kiinnostavan ja tutkimuksellisesti merkittävän. Tästä syystä rajasin aiheen juuri 0–3-vuotiaisiin lapsiin. Hirsjärvi & Hurme (2022) mainitsevatkin, että usein vasta syvällisempi perehtyminen kirjallisuuteen auttaa täsmentämään ja rajaamaan tutkimusaihetta. Minua myös kiinnostaa erityisesti varhaisten elinvuosien vaikutukset

lapsen kehitykseen ja siitäkin syystä muutin tutkimusaiheeni rajausta. Varhainen kehitys ja käyttäytymismallit tarjoavat arvokasta tietoa aggression syntymisestä ja ilmenemisestä varhaislapsuudessa.

Tutkimusaihettani tukevan tutkimustiedon hankinta alkoi sopivien hakusanojen pohtimisella. Hakusanoina tietoa etsiessäni olen käyttänyt muun muassa sanoja “tunnekasvatus”, “tunnetaidot”, “sosioemotionaaliset taidot”, “varhaiskasvatus”, “varhaiskasvatuksen opettaja”, “haastava käyttäytyminen”, “early childhood education”, “challenging behavior”, emotional education”, “emotional skills” sekä “social-emotional skills”. Tiedonhankintaprosessissani aikana hyödynsin myös Oulun yliopiston tarjoamaa tiedonhankinnan ohjausta, jossa sain apua aineistojen etsimiseen ja niiden luotettavuuden tarkistamiseen. Olen myös viettänyt paljon aikaa yliopiston kirjastossa etsien tutkimusaihettani tukevia kirjoja ja siten olen löytänyt monia hyviä aiheitani tukevia lähteitä.

Tutkimusprosessini aikana olen toistuvasti pysähtynyt tarkastelemaan ja arvioimaan sekä tutkimukseni otsikkoa että tutkimuskysymystäni. Alkuvaiheessa olin ajatellut tarkastella aihetta laajasti kaikkien varhaiskasvatuksen ammattilaisten näkökulmasta. Kuitenkin tutkimustietoa etsiessäni kävi ilmi, että näin laaja näkökulma teki aiheen rajaamisesta ja syvällisestä tarkastelusta haastavaa. Tämän oivalluksen myötä päätin tarkentaa näkökulmaa ja keskittyä erityisesti varhaiskasvatuksen opettajan rooliin. Rajauksen ansiosta pystyin suuntaamaan tiedonhakuni täsmällisemmin ja syventämään ymmärrystäni aiheesta juuri varhaiskasvatuksen opettajan näkökulmasta. Tämä muutos vaikutti myös tutkimukseni otsikointiin sekä tutkimuskysymyksen muodostamiseen. Näin ollen tutkimuksen eteneminen ja siihen liittyvä jatkuva pohdinta auttoivat minua kehittämään tutkimukseni rakennetta ja sisältöä johdonmukaisemmaksi sekä selkeämmäksi.

3.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Toteutan kandidaatin tutkielmani narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, joka poikkeaa metodeiltaan perinteisestä tutkimuksen teosta. En siis itse ole osallistunut aineistojen keräämisvaiheessa tutkimuksen tekemiseen esimerkiksi haastatellen tai havainnoiden, vaan aineistoni koostuu jo julkaistusta vertaisarvioidusta tutkimuskirjallisuudesta sekä muista olemassa olevista aineistoista. Näin ollen minun ei tarvitse käsitellä tutkimuksessani ihmisten tietosuojaan tai tutkimustilanteisiin liittyviä eettisiä periaatteita ja näkökulmia. Näen aiheessani kuitenkin potentiaalia myös Pro Gradun aiheeksi, joten sitä tehtäessä tulen tarvittaessa ottamaan huomioon tutkimuksen eettiset näkökulmat. Tutkijan on hyvä olla tietoinen tutkimuseettisistä

kysymyksistä jo ennen tutkimusta (Hirsjärvi & Hurme 2022). Hirsjärvi & Hurme (2022) jatkavat myös, että ihmiseen kohdistuvissa tutkimuksissa mainitaan tärkeimpinä eettisinä periaatteina yleensä informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys.

Eskola ja Suoranta (1998) mainitsevat, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa pääasiallinen luotettavuuden kriteeri on tutkija itse. Näin ollen, olen tutkimustietoa etsiessäni sekä tutkimusta kirjoittaessani kiinnittänyt tietoisesti huomiota siihen, että tutkimusaineistoni sekä tuottamani uusi tutkimustieto ovat luotettavia sekä laadukkaita. Pysin tutkimusta tehdessäni välttämään virheiden syntymistä. Virheiden välttämisen vuoksi kaikessa tutkimuksessa pyritään arvioimaan tehdyn tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi & kollegat, 2005).

Ennen tämän tutkimuksen aloittamista minulla on ollut henkilökohtaisia näkemyksiä ja pohdintoja liittyen lasten tunnekasvatuksen vaikutuksiin suhteessa aggressiivisen käyttäytymisen ilmenemiseen. Olen kuitenkin tutkimusprosessin aikana pyrkinyt tietoisesti ja systemaattisesti erottamaan omat käsitykseni tutkimustiedosta varmistaakseni tutkimuksen luotettavuuden ja tieteellisen perustan. Ennakko-oletukseni on ollut, että pedagogisesti perusteltu ja johdonmukaisesti toteutettu tunnekasvatus edistää myönteistä sosioemotionaalista kehitystä ja tukee lasten kykyä säädellä tunteitaan sekä sen myötä myös käyttäytymistään. Vastaavasti ennakko-oletukseni on ollut, että mikäli tunnekasvatusta ei huomioida riittävästi varhaiskasvatuksessa, sen puute voi ilmetä esimerkiksi lisääntyneenä impulsiivisuutena ja aggressiivisena käyttäytymisenä. Näitä ennakkokäsityksiäni olen tarkastellut kriittisesti tutkimusprosessin aikana ja pyrkinyt arvioimaan niitä suhteessa aikaisempaan tutkimustietoon. En voi kuitenkaan täysin varmuudella sanoa, ovatko ennakkokäsitykseni tiedostamattani ohjanneet sitä, millaista tietoa etsin. Ennakkoajatukseni pohjautuvat varhaiskasvatuksen opintoihini, omiin kokemuksiini sekä henkilökohtaiseen arvomaailmaani.

Tutkimusta tehdessäni olen hyödyntänyt ChatGPT -tekoälyä muutamissa yksittäisissä kohdissa tekstissäni. Olen käyttänyt kandidaatin tutkielmassani tekoälyä yksittäisten sanojen synonyymien etsimiseen sekä ennen kirjoitusvaihetta tutkimusaiheeni sekä -kysymykseni ideointiin ja muodostamiseen. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että tekoäly ei koskaan voi korvata ihmisen omaa ajattelua tai osaamista ja sen vuoksi en juurikaan halua sitä käyttää opintosuorituksissani. Haluan haastaa itseäni ja oppia uutta sekä kehittää omaa ajatteluani, eikä se toteutuisi, jos tekoäly olisi suuressa roolissa opintosuoritusteni teossa.

4 Tulokset

Kirjoittaessani tutkimuksen tuloksia pyrin käsittelemään aihettani mahdollisimman perusteellisesti ja monipuolisesti, jotta voisin vastata tutkimuskysymykseeni kattavasti. Olen valinnut tähän lukuun ne asiat, jotka mielestäni ovat olennaisimpia ja jotka tukevat tutkimuskysymyksestäni tarkastelua. Valinnassa olen kiinnittänyt huomiota siihen, että esitetyt tulokset ovat merkityksellisiä tutkimuksen kokonaisuuden kannalta ja tarjoavat syvällistä ymmärrystä aiheesta. Olen järjestänyt tulokset teemoittain, jotta ne muodostavat selkeän ja johdonmukaisen kokonaisuuden. Myös tutkimustietoa etsiessäni olen järjestellyt aikaisemmissa tutkimuksissa esiintyviä näkökulmia ja tietoja teemoittain, jotta saan selkeästi esitettyä tutkimuskysymykseeni vastaavat tulokset. On kuitenkin hyvä ottaa huomioon, että aineistojen rajallisuus voi vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen, ja siksi niitä on tarkasteltava tutkimuksen konteksti huomioiden.

4.1 Lapsen aggressiiviseen käyttäytymiseen vaikuttavat tekijät

Riihosen ja Koskisen (2020) mukaan haastavan tai aggressiivisen käyttäytymisen taustalla voi olla usein lapsen neurobiologisia, joskus perittyjä ominaisuuksia, vuorovaikutussuhteiden ongelmallisia asetelmia, keinottomuutta, mallioppimista, haastavia temperamenttipiirteitä, ajatusvinoumia ja virheellisiä uskomuksia sekä lapsen saaman tuen määrän ja kasvatuksellisten seikkojen vaikutuksia. Myös traumaattiset kokemukset ja stressi voivat altistaa aggressiiviselle käyttäytymiselle. Aggressiivinen käytös on monimutkaisten, aggressiivista käyttäytymistä heikentävien sekä vahvistavien tekijöiden yhteisvaikutuksen summa (Riihonen & Koskinen, 2020).

Varhaiskasvatuksen opettajan on tärkeää tarkastella ja ottaa selvää lapsen käyttäytymisen taustalla olevista tekijöistä. On erittäin tärkeää, ettei lasta leimata käyttäytymisensä perusteella haastavaksi tai vaikeaksi yksilöksi (Lanas & Kiilakoski, 2022). Lanan ja Kiilakoski (2022) mainitsevat, että on kasvatuksen ja opetuksen arvojen ja tavoitteiden kannalta ongelmallista, jos kasvatettava itse tai tämän toiminta määritellään ongelmaksi. Tämän vuoksi kasvattajalta vaaditaan erityistä osaamista tunnistaa ongelma muualla kuin lapsessa (Lanas & Kiilakoski, 2022). Lasten aggressiivinen käytös ei ole sairaus vaan oire jostakin, kuten Riihonen ja Koskinenkin (2020) painottavat.

Useimmiten lasten aggressiivisen käyttäytymisen taustalla on impulsiivisuutta sekä tunnesäätelyn vaikeuksia ja se voi liittyä hallitsemattomasti leimahtaviin tunteisiin (Riihonen & Koskinen, 2020). Korhosen (2021) mukaan aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen ongelma on

aggressionhallinnan taitojen puutteellisuus, mikä altistaa jatkuville konflikteille, raivokohtauksille ja väkivallalle. Malti (2020) korostaa, että lapsen sosioemotionaalinen kehitys, johon kuuluvat muun muassa empatian ja itsesäätelyn kehittyminen, on merkittävä suojatekijä lapsen elämässä. Tämä tarkoittaa, että kyseiset taidot auttavat lasta säätämään ja hallitsemaan tunteitaan haastavissa tilanteissa. Kun lapsi osaa kuvata ja ilmaista sanoin omaa tunnekokemustaan ja tulee siten ymmärretyksi, ei ole tarvetta lyödä tai huutaa tai tehdä muuta haastavaa (OPH, 2022). Erityisesti itsesäätelyn ja empatian kehittyminen tukee lapsen kykyä kohdata ja käsitellä vaikeita tunteita, kuten turhautumista ja vihaa, mikä edistää emotionaalista hyvinvointia ja myönteisiä vuorovaikutussuhteita (Malti, 2020).

Riihosen ja Koskisen (2020) mukaan lapsen kykyyn säädellä aggressiivista käytöstään vaikuttaa erityisesti lapsen kehitysikä. Kehitysiällä tarkoitetaan lapsen saavuttamaa kielellisen, emotionaalisen, sosiaalisen sekä motorisen kehityksen vaihetta. Usein aggressiivisesti käyttäytyvät lapset ovat jollain tavalla kehitysiältään viiveellisiä muihin samanikäisiin nähden. Tämä voi johtaa siihen, että lapsen käyttämät keinot tai toimintatavat ovat muihin nähden epäkypsiä, koska lapsi ei vielä kykene toimimaan ikäänsä liittyvien sosiaalisten odotusten mukaisesti (Riihonen & Koskinen, 2020).

Korhonen (2021) kertoo aggressiivisen käyttäytymisen taustalla vaikuttavista tekijöistä ja jakaa ne ulkoisiin ja sisäisiin syihin. Korhosen (2021) mukaan ulkoiset syyt voivat liittyä perheeseen, ikätovereihin, kouluun tai asuinympäristöön. Aggressiivisuus voi olla opittu käytösmalli tai myös jollekin lapselle ainoa keino selvitä kasvuympäristön ongelmien keskellä (Korhonen, 2021). Sisäiset syyt aggressiiviselle käyttäytymiselle voivat taas olla sosiaalisten taitojen alkeellinen kehitys, impulsiivisuus, voimakas tarve välittömälle tarpeen tyydytykselle tai epärealistinen usko väkivallan toimivuuteen tavoitteiden saavuttamisessa (Korhonen, 2021). Riihonen ja kollegat (2020) kertovat myös, että aggressiivinen käyttäytyminen voi johtua lapsen tarpeesta puolustaa itseään tai omaa tilaansa esimerkiksi leikki- tai riitatilanteissa.

4.2 0–3-vuotiaiden aggressiivisen käyttäytymisen ilmentyminen

Aggressiivisella käyttäytymisellä tarkoitetaan toisiin yksilöihin tai ympäristöön kohdistuvaa tahallista, vahingoittavaa tai häiritsevää käyttäytymistä (Viemerö, 2006). Viemerö (2006) jatkaa, että aggressiivisuus voidaan jaotella tyypillisesti suoraksi ja epäsuoraksi aggressiivisuudeksi ja ne voivat ilmentyä esimerkiksi fyysisenä vahingoittamisena tai verbaalisena aggressiivisuutena. Salmivallin (2005) suora aggressiivisuus voi olla sekä fyysistä että verbaalista, siinä keskeisintä on toisen vahingoittaminen suoraan, esimerkiksi lyömällä tai uhkailun keinoin.

Epäsuora aggressiivisuus voi ilmetä esimerkiksi siten, että toinen henkilö suljetaan ulos ryhmästä tai hänestä puhutaan negatiiviseen sävyyn vertaisille, jolloin tarkoituksena on vahingoittaa yksilöä epäsuorasti (Salmivalli, 2005). Epäsuoraa aggressiivisuutta ilmenee lapsilla kuitenkin hieman myöhemmässä iässä, kuin suoraa aggressiivisuutta (Liu, ym., 2012). Tässä tutkimuksessa keskityn suoraan aggressiivisuuteen ja tutkin sen ilmenemistä 0–3-vuotiailla lapsilla.

Riihonen ja kollegat (2020) määrittelevät fyysisen aggressiivisen käyttäytymisen ilmenemisluotoja lapsilla monin eri tavoin. Heidän mukaansa tällainen käyttäytyminen voi näkyä esimerkiksi suoraan toisiin ihmisiin kohdistuvina tekoina, kuten lyömisenä, potkimisena, tönimisenä, puremisena tai raapimisena. Lisäksi fyysinen aggressiivisuus voi ilmetä myös ympäristöön kohdistuvana toimintana. Kuten esineiden heittäminen tai niiden tahallisena rikkomisena (Riihonen & kollegat, 2020).

4.3 Varhaiskasvatuksen opettaja tunnekasvatuksen toteuttajana

Varhaiskasvatuksen opettajalla on erittäin merkittävä rooli lasten tunnetaitojen kehittymisen tukijana. Kun lapsella nousee esiin jokin tunne, olennaista on opettajan kyky olla läsnä ja ottaa tunne vastaan (OPH, 2022). Opettajan on kuitenkin tärkeää muistaa, että lapsen kokema tunne ei saa ottaa valtaa aikuisen omista tunteista, vaikka lasten tunteiden ilmaisut voivat herättää ammattilaisessakin voimakkaita tunteita (Pihlaja, 2022). Pihlaja (2022) lisää, että joskus lapsen tunne saattaa olla jokin sellainen, jota aikuinen ei ole itsessään uskaltanut kohdata. Aikuisen tulisi kuitenkin olla riittävän tasapainoinen kohtaamaan lapsen kovimmatkin tunnepurkaukset empatian kautta (Ahonen, 2015). Aikuisen täytyy osoittaa lapselle, että tunne on kohdattavissa sekä käsiteltävissä. Varhaiskasvatuksen opettaja voi omalla käyttäytymisellään mallintaa lapselle, että kaikenlaiset tunteet ovat sallittuja (Ahonen, 2015). Lapsella haastavien tunteiden käsitteleminen ja sietäminen tapahtuu ensin aikuisen tuen avulla ja myöhemmin itsenäisesti. Aikuinen voi tukea lasta siten, että tunnistaa lapsen kokemat tilanteet, ilmaisee ymmärtävänsä niitä ja reagoi niihin rauhallisesti ja johdonmukaisesti (Pihlaja, 2022). Varhaiskasvatuksen opettaja voi sanoittaa sekä avata tunnetta ja tunnekokemusta lapselle. Opettajan tulee jakaa lapsille tietoa tunteiden ymmärtämisestä, kokemuksista, ilmaisusta sekä niiden säätelystä ja tällä tavoin ohjata käyttäytymistä (Pihlaja, 2022).

Trogen (2020) kertoo muuttuneesta yhteiskunnasta sekä sen myötä myös muuttuneista kasvatuksen tavoitteista. Trogenin (2020) mukaan lapsen kasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen kehitystä siten, että lapsi oppii aikuiselta elämään tarvittavat taidot. Opettaakseen näitä taitoja lapsille, tarvitsee opettaja niitä myös itse. Tämä edellyttää aikuiselta aktiivista läsnäoloa,

avointa keskustelua, kuuntelemisen taitoa, ymmärrystä sekä empatiakykyä (Trogen, 2020). Se, millä tavalla opettaja toimii vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, vaikuttaa suuresti kasvatuksen laatuun ja ohjauksen onnistumiseen (Trogen, 2020). Trogenin (2020) mukaan positiivinen kasvattaja perustaa kasvatuksensa viidelle peruspilarille: yhteydelle, kunnioitukselle, ennakkoinnille, empaattiselle johtajuudelle sekä positiivisille rajoille.

Siihen, millaiseksi lapsi kasvaa ja kehittyy, vaikuttaa merkittävästi lapsen ympäristö, jossa aikuisilla on äärimmäisen merkityksellinen ja vastuullinen rooli (Ahonen, 2017). Turvalliset ja luotettavat aikuiset tarjoavat lapselle tukea ja ohjausta, jotka ovat olennaisia hänen hyvinvoinnilleen ja tunne-elämän kehitykselleen (Rautamies & kollegat, 2018). Rautamies ja kollegat (2018) jatkavat, että yksi tärkeimmistä asioista on lapsen kyky turvautua aikuiseen kohdattessaan hankalia tunteita. Tämä vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta ja tukee hänen emotionaalista kasvuaan.

Osalle lapsista tunteiden kohtaaminen, käsittely sekä säätely voivat olla haastavampaa kuin toisille, jolloin lapsi tarvitsee enemmän aikuisen tukea. Vuorovaikutuksen laatu vaikuttaa lapsen itsesäätelytaitojen kehittymiseen. Ilman riittävää tunteiden säätelykykyä tunteet voivat olla lapselle ylivoimaisia. Riihonen ja Koskinen (2020) korostavatkin, että varhaisen vuorovaikutuksen laatu on merkittävässä roolissa lapsen tunnesäätelyn kehityksessä. Lapsen kokemus turvallisuudesta ja johdonmukaisesta vuorovaikutuksesta tukee hänen kykyään tunnistaa, ilmaista ja säätellä omia tunteitaan (Riihonen & Koskinen, 2020).

Varhaiskasvatuksen opettajan ja lapsen välisellä suhteella ja yhteydellä on merkittävä rooli lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen kannalta. Ahosen (2015) mukaan lukuisissa tutkimuksissa on löytynyt yhteys kasvattaja – lapsi –suhteen laadun ja lapsen sosioemotionaalisen sekä akateemisen kehityksen väliltä. Kasvattajan ja lapsen välisellä suhteella uskotaan olevan kriittinen merkitys lapsen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille, kasvulle ja kehitykselle (Ahonen, 2015). Yhteyden rakentaminen auttaa luomaan turvallisen kiintymyssuhteen ja se onkin jokaisen vuorovaikutussuhteen päätavoite (Trogen, 2020). Lapsen syvälinen tunteminen ja runsas havainnointi auttaa ymmärtämään lapsen tarpeita ja käyttäytymistä, jotta aikuinen osaa antaa lapselle hänen tarvitsemaansa tukea. Aikuisen jatkuva havainnointi ja tietoinen huomion kiinnittäminen lapsen tunnereaktioihin sekä käyttäytymiseen on tärkeää tunteiden säätelyn kannalta. Kun aikuinen havaitsee käytösoireita laukaisevan tekijän tai tunteen, hän pystyy vaikuttamaan siihen enemmän tulevaisuudessa (Riihonen & Koskinen, 2020).

Lapsen ja aikuisen välinen yhteys koostuu tunteisiin ja tarpeisiin vastaamisesta, lapsen aktiivisesta kuuntelemisesta ja kunnioittamisesta, läsnäolosta ja hyväksynnästä (Trogen, 2020).

Trogen (2020) jatkaa, että lapset, joiden kanssa on luotu turvallisia kiintymyssuhteita ovat empaattisia, heillä on hyvät sosiaaliset taidot sekä suurempi luottamus elämään. Ahonen (2015) mainitsee myös samoin, eli lapsilla, joilla oli lämmin ja positiivinen suhde kasvattajaan varhaiskasvatuksessa, oli paremmat sosiaaliset taidot, kuin heillä, joilla suhde oli huono. Vuorovaikutuksen laatu vaikuttaa lapsen itsesäätelytaitojen kehittymiseen. Ilman riittävää tunteiden säätelykykyä tunteet voivat olla lapselle ylivoimaisia. Riihonen ja Koskinen (2020) korostavatkin, että varhaisen vuorovaikutuksen laatu on merkittävässä roolissa lapsen tunnesäätelyn kehityksessä. Lapsen kokemus turvallisesta ja johdonmukaisesta vuorovaikutuksesta tukee hänen kykyään tunnistaa, ilmaista ja säädellä omia tunteitaan.

Nummenmaa (1984) kertoo pienen lapsen tunnereaktioiden muodostumisesta ja aikuisen roolista lapsen tunnereaktioiden takana. Aikuisen toiminnalla ja lapsen kohtaamisella on merkittävä vaikutus siihen, miten lapsi oppii reagoimaan omaan tunteeseensa. Nummenmaa (1984) esittää kirjassaan teorian; Pieni lapsi usein itkee, kun on esimerkiksi nälkäinen tai väsynyt. Kun lapsen itkuun reagoidaan ja tarpeisiin vastataan, lapsi lopettaa itkemisen ja mielihyvä yhdistyy hoivaavan aikuisen läsnäoloon. Kun tunteeseen liittyviä vahvistavia tapahtumia kertyy riittävästi, lapsen odotukset muuttuvat tiedonomaiseksi ja lapsi luottaa siihen, että hoivaavan aikuisen lähellä on turvallista. Tämä teoria pätee myös toisin päin, eli jos lapsen tunteisiin ja tarpeisiin ei vastata, lapsi voi muuttua apaattiseksi tai oppia, että hän ei voi itse saada aikaan paljokaan. Lapsi voi oppia, että pienestäkin tunteesta voi seurata erittäin epämiellyttävä tila ja oppia reagoimaan suhteettoman voimakkaasti jo vähäiseenkin ärsytykseen (Nummenmaa, 1984). Ahonen (2015) vahvistaa tätä teoriaa mainitsemalla, että jos aikuinen ei kiinnitä huomiota lapsen itkuun, lapsi oppii, ettei häntä auteta hädän hetkellä. Kasvattajan valinnoilla huomioida tai olla huomioimatta lapsen tunneviestit on merkittäviä ja pitkäaikaisia vaikutuksia lapsen sosioemotionaaliseen kehitykseen (Ahonen, 2015). Huolehtiva ja empaattinen kasvattaja kykenee vastaamaan lapsen tunne-elämän tarpeisiin esimerkiksi lohduttamalla häntä, suhtautumalla lapsen huoliin arvostavasti ja auttamalla lasta ilmaisemaan tunteitaan sanoin (Rautamies & kollegat, 2018).

4.4 Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatusikäisen lapsen tunnetaidot kehittyvät nopeasti ja syvällisesti. Lapsi opettelee tunnistamaan tunteita sekä nimeämään ja ilmaisemaan niitä kehityksen aikana (Pihlaja, 2022). Tämän takia varhaiskasvatuksessa toteutettavalla tunnekasvatuksella on suuri merkitys ja rooli lapsen tunnetaitojen oppimisen kannalta. Tunnekasvatuksen integroiminen osaksi varhaiskasvatuksen arkea on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja oppimista.

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuudesta on runsaasti tutkimustietoa (Kronqvist, 2020). Tutkimusten mukaan laadukkaat varhaiskasvatusohjelmat ovat tukeneet lasten kehitystä monipuolisesti, auttaen heitä emotionaalisesti, sosiaalisesti sekä kognitiivisesti (Kronqvist, 2020).

Tutkimukset osoittavat myös, että laadukkaalla varhaiskasvatuksella on vaikutuksia pitkälle elämään ja erityisesti se on ehkäissyt impulsiivista käyttäytymistä (Kronqvist, 2020). Varhaiskasvatus on veloitettu tarjoamaan lapsille mahdollisuuksia kehittää omia tunnetaitojaan sekä lapsia tulee tukea tunteiden itsesäätelyssä sekä ilmaisussa (OPH, 2022). Kun lasten kanssa harjoitellaan tiedostamaan, havaitsemaan ja nimeämään omia sekä muiden tunteita, lasten tunnetaidot vahvistuvat (OPH, 2022). Kun tunteiden käsittelyyn kiinnitetään huomiota jo varhaisessa vaiheessa, luodaan vahva pohja lapsen tuleville sosiaalisille suhteille ja emotionaalillemme hyvinvoinnille. Sosiaalis-emotionaaliset taidot kehittyvät lapsen ollessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Lapsella haastavien tunteiden käsitleminen ja sietäminen tapahtuu ensin aikuisen tuen avulla ja myöhemmin itsenäisesti.

Varhaiskasvatusikäisten lasten tunteiden tunnistamisen, nimeämisen ja itsesäätelyn kehitys on vasta alkuvaiheessa. Myös lapsen psyykkiset suojamekanismit ovat vielä kehittymässä (Cacciatore & kollegat, 2013). Lasten kanssa on tärkeää opetella ja kehittää tunnetaitoja lapsen ikätasolle sopivalla tavalla. Varhaiskasvatuksessa, etenkin hyvin pienten lasten kanssa tunnekasvatusta voidaan toteuttaa esimerkiksi laulujen, leikkien, pelien ja muiden toiminnallisten harjoitusten muodossa. Myös arkipäiväisissä vuorovaikutustilanteissa lapset oppivat tunnistamaan ja ilmaisemaan omia tunteitaan sekä reagoimaan toisen ihmisen tunteisiin. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja (OPH, 2022). Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan tiedostamaan, havaitsemaan ja nimeämään tunteita (OPH, 2022). Lapsen kasvun ja kehityksen varhaisvaiheessa hoiavaan aikuisen tulisi tunnistaa lapsen erilaiset tarpeet ja tunteet sekä vastata niihin. Vähitellen vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa lapselle kehittyy kyky tunnistaa, nimetä ja ymmärtää niin omia kuin muidenkin tunteita (Riihonen & Koskinen, 2020).

Lasten vuorovaikutus- ja tunnetaitojen kehittymisen tukeminen on keskeinen osa varhaiskasvatusta, sillä varhaiset kokemukset ja oppiminen luovat pohjan lapsen myöhemmälle sosiaaliselle ja emotionaalillemme kehitykselle. Varhaiskasvatuksen merkitys tunnetaitojen oppimisessa on huomattava, sillä se tarjoaa lapsille turvallisen ympäristön, jossa he voivat harjoitella tunteiden tunnistamista, ilmaisua ja säätelyä sekä vuorovaikutustaitojaan. Jokaisella tulee olla yhtäläinen oikeus saada kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti opetusta sekä kehittää itseään sekä oikeus saada tunnekasvatusta yhdenvertaisesti, kuten Karila (2016) sekä

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) painottavat. Varhaiskasvatuksen ammattilaisilla on erinomaiset mahdollisuudet tukea tätä kehitystä pedagogisesti perustellusti.

Tunnekasvatuksen toteuttamiseen on olemassa monia pedagogisia menetelmiä ja materiaaleja, jotka auttavat lapsia ymmärtämään ja käsittelemään tunteitaan. Yksi konkreettinen esimerkki on Fanni emotions –materiaalisarja, joka tarjoaa kattavasti erilaisia resursseja tunnetaitojen opetteluun ja opettamiseen 0–3-vuotiaille lapsille (Livingston & Pöyhönen, 2019). Näihin materiaaleihin kuuluvat tunteista kertovat kirjat, verkkosivut sekä muut materiaalit, joissa tunnekasvatuksen sisältöjä käsitellään monipuolisesti ja lapsilähtöisesti. Erityisesti Fanni emotions – verkkosivut tarjoavat varhaiskasvatuksen ammattilaisille, vanhemmille ja muilla kasvattajille konkreettisia keinoja, joiden avulla tukea lasten tunnetaitojen kehitystä arkielämän tilanteissa (Livingston & Pöyhönen, 2019). Toinen konkreettinen esimerkki tunnekasvatuksen materiaaleista Pikkulin tunnetaito-opas, joka on 0–8-vuotiaille kehitetty tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelun ohjelma (Aittokoski, Loiske & Mattila, 2023). Se hyödyntää Pikkuli-tuoteperheen materiaaleja, esimerkiksi kirjoja, animaatio-sarjan jaksoja, tunnekortteja, pelejä ja varhaiskasvatukseen suunnattuja tuokiosuunnitelmia. Niiden äärellä lapsi oppii yhdessä Pikkulin kanssa pitkälle aikuisuuteen kantavia tunne-elämän taitoja (Aittokoski, ym., 2023).

Tällaiset materiaalit ovat arvokkaita, sillä ne mahdollistavat lapsen tunnetaitojen kehittämistä osana päivittäistä vuorovaikutusta ja oppimisprosessia. Livingstonin ja Pöyhösen (2019) sekä Aittokosken ja kumppaneiden (2023) mukaan näiden materiaalien avulla voidaan edistää lasten tunneälyä, empatiakykyä ja sosiaalisten suhteiden rakentumista, mikä puolestaan tukee heidän kokonaisvaltaista hyvinvointiaan ja oppimispolkujaan varhaislapsuudesta eteenpäin.

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkimieni aineistojen sekä niistä tekemiäni havaintojen ja kokoamieni tulosten perusteella voidaan todeta, että lasten tunnekasvatuksella ja sosioemotionaalisella kehityksellä on merkittävä ja selkeä vaikutus lasten käyttäytymiseen. Näiden tekijöiden rooli korostuu erityisesti lasten vuorovaikutustaitojen, tunteiden säätelyn ja sosiaalisten suhteiden muodostumisen kannalta. Kun lapsi saa riittävästi tukea tunne-elämänsä kehityksessä, hän oppii paremmin ilmaisemaan tunteitaan, ymmärtämään toisten tunteita sekä toimimaan rakentavasti erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) korostetaan, että kun lapsi osaa kuvata ja ilmaista sanoin omaa tunnekokemustaan ja tulee siten ymmärretyksi, ei ole tarvetta lyödä tai huutaa tai tehdä muuta haastavaa. Tästä syystä tunnekasvatuksen merkitystä ei voida sivuuttaa, sillä se vaikuttaa laajasti lapsen hyvinvointiin ja käyttäytymiseen sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Toivon, että jokainen, joka toimii vuorovaikutuksessa lasten kanssa, tunnistaa ja ymmärtää varhaisen tunnekasvatuksen sekä lapsen kohtaamisen merkityksen lapsen kokonaisvaltaiselle kehitykselle.

Tunnekasvatuksella on merkittävä rooli lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukijana. Ahosen (2017) mukaan lukuisat tutkimukset ovat osoittaneet, että lapsen sosioemotionaaliset taidot ovat keskeisessä asemassa kehityksen ja menestyksen eri vaiheissa. Sosioemotionaalisiin taitoihin kuuluvat muun muassa itsesäätelykyky, empatia, tunteiden tunnistaminen ja ilmaiseminen sekä kyky toimia rakentavasti vuorovaikutustilanteissa. Näillä taidoilla on merkittävä vaikutus lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen, sopeutumiseen ja oppimiseen, koulupolulla ja myöhemmin aikuisuudessa (Ahonen, 2017). Ahonen (2017) jatkaa, että tutkimustiedon perusteella vahvat sosioemotionaaliset taidot tukevat lapsen akateemista menestystä, sosiaalisten suhteiden muodostumista ja hyvinvointia pitkällä aikavälillä. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2022) kerrotaan, kuinka tietoisuus tunteista vaikuttaa positiivisesti sosiaalisiin suhteisiin, sosiaaliseen pätevyyteen sekä tovereiden hyväksyntään. Myös Pöyhösen ja Livingstonin (2019) mukaan tunnetaitojen oppimisella on monenlaisia hyötyjä jokaisella elämän osa-alueella. Toimivat tunnetaidot tukevat lapsen itsetuntoa, auttavat kaverisuhteissa pärjäämistä, tekevät arjesta sujuvampaa niin päiväkodissa kuin kotonakin sekä tukevat myös opillista menestystä ja vahvistavat fyysistä sekä psyykkistä hyvinvointia (Pöyhönen & Livingston, 2019).

Ennen tutkimuksen tekemistä minulla oli tutkimusaiheeseeni liittyviä ennakkokäsityksiä joista olenkin maininnut jo aikaisemmin tekstissäni. Koen, että löytämäni aiempi tutkimustieto on vahvistanut ennakkokäsityksiäni aiheeseen liittyen. Olen tutkimuksen edetessä ja tutkimustietoa etsiessäni pyrkinyt tietoisesti laittamaan omat ajatukseni sekä mielipiteeni aiheesta sivuun,

jotta tutkimustieto olisi mahdollisimman luotettavaa. Kuitenkin voin nyt todeta, että henkilökohtaisten ajatusteni sekä aiemman tutkimustiedon perusteella lasten varhaisella tunnekasvatuksella sekä sosioemotionaalisten taitojen tukemisella on valtava merkitys lasten käyttäytymiseen.

Lapset tarvitsevat aikuisen tukea ja esimerkkiä tunteidensa tunnistamiseen, ilmaisemiseen sekä käsittelemiseen. Erityisesti varhaislapsuudessa opitut vuorovaikutusmallit sekä kokemukset muodostavat perustan yksilön tunne-elämälle, itsesäätelylle ja sosiaalisille taidoille. Nämä varhaiset kokemukset muovaavat lapsen käsitystä itsestään ja ympäröivästä maailmasta vaikuttaen siten hänen tapaansa suhtautua muihin ihmisiin, ratkaista ongelmia ja kohdata erilaisia haasteita elämässään. Voidaan siis todeta, että varhainen tunnekasvatus ja sosioemotionaalisten taitojen tukeminen luovat perustan yksilön hyvinvoinnille ja myönteiselle elämälle. Riihonen ja Koskinen (2020) kertovat, että itsesäätelykykyyn vaikuttavan etuotsalohkon kehittyminen jatkuu aina varhaiseen aikuisuuteen saakka, koska aivot muovautuvat voimakkaasti lapsuus- ja nuoruusikässä. Lapsuudessa opitut käytös- ja ajatusmallit ovatkin usein pitkäkestoisia ja voivat säilyä yksilön mukana läpi koko elämän vaikuttaen jokaisella elämän osa-alueella.

Koen, että tutkimani aihe on erityisen tärkeä sen merkittävyyden ja ajankohtaisuuden vuoksi. Aiheen keskeisyys korostuu erityisesti nyky-yhteiskunnassa, jossa lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvät kysymykset ovat yhä enemmän esillä niin tieteellisessä keskustelussa kuin mediassakin. Myös viime aikoina uutisotsikoissa ilmenneet aiheet, jotka käsittelevät esimerkiksi hyvin nuorten lasten tekemiä väkivallantekoja, ovat herättäneet kiinnostukseni tutkia lisää kyseistä aihetta. Nämä uutisotsikot osoittavat tarpeen syvällisemmälle ymmärrykselle lasten sosioemotionaalisen kehityksen, tunnekasvatuksen ja käyttäytymisen välisistä yhteyksistä. Muun muassa nämä havainnot toimivat keskeisinä motiovaatiotekijöinä tutkimukselleni ja vahvistavat käsitystä siitä, että aiheen laajempi tarkastelu voi tarjota arvokasta tietoa sekä kasvatustieteelliseen keskusteluun sekä käytännön kasvatustyöhön.

Kirjallisuuskatsauksen avulla olen päässyt syventymään tutkimaani aiheeseen ja se on kehittänyt ajatteluani. Tutkimusaiheeseeni perehtyminen sekä sen syvälinen ymmärtäminen ovat laajentaneet ymmärrystäni huomattavasti. Puusa ja Juuti (2020) kirjoittavatkin kirjassaan, että kun tutkija paneutuu aiheeseen syvällisesti pitkähkön aikavälin kuluessa, hänen tietonsa lisääntyvät ja hän kykenee tekemään entistä parempia tulkintoja aiheesta. Ymmärrykseni lasten käyttäytymisen ilmenemisestä sekä sen taustalla vaikuttavista tekijöistä on syventynyt ja koen näistä asioista olevan todella paljon hyötyä työelämässä varhaiskasvatuksen opettajana. Näiden

asioiden pohtiminen auttaa minua ymmärtämään ja käsittelemään myös omaa lapsuuttani sekä omaa käyttäytymistäni suhteessa saamaani kasvatukseen.

Yksi tutkimukseni tavoitteista on herättää lukijassa ajatuksia ja oivalluksia, jotka liittyvät paitsi tutkimusaiheeseen myös hänen omiin henkilökohtaisiin kokemuksiinsa. Erityisesti olisi merkityksellistä, jos tutkimuksen lukeminen herättelisi lukijaa pohtimaan omaa lapsuuttaan sekä sen vaikutuksia hänen nykyiseen ajatteluunsa ja käyttäytymiseensä. Omien kokemusten ja ajattelumallien reflektointi on keskeinen osa itsetuntemuksen syventymistä. Nämä taidot ovat erittäin tärkeitä myös opettajan työssä. Tutkimukseni tavoitteena ei olekaan vain tiedon välittäminen, vaan myös lukijan henkilökohtaisen pohdinnan ja itsereflektion tukeminen, mikä voi edistää syvällisempää ymmärrystä sekä itsestä että laajemmista kasvatuksellisista ja yhteiskunnallisista kysymyksistä.

Mielestäni yksi tutkimuksen haasteellisimmista asioista oli tutkimuskysymyksen sekä tutkimuksen otsikon muodostaminen. Muodostin useita erilaisia tutkimuskysymyksiä ja pyrin vertaamaan niitä aiemman tutkimustiedon sisältöihin. Tutkimuskysymykseni muuttui tutkimusprosessin aikana useita kertoja ja muotoutui lopulliseen muotoonsa vasta tutkimuksen myöhemmässä vaiheessa. Aluksi minulla oli mielestäni selkeä hahmotelma siitä, mihin suuntaan haluan tutkimustani viedä, mutta prosessin edetessä huomasin, että alkuperäinen kysymys vaatisi vielä täsmennystä ja tarkempaa määrittelyä. Alkuperäisessä kysymyksessäni oli olettamus aiheesta ja sen muuttamisen jälkeen aloinkin tietoisesti kiinnittämään enemmän huomiota siihen, että en tee oletuksia aiheesta enkä anna omien mielipiteideni tai ennakoajatuksieni vaikuttaa tutkimustiedon etsimiseen. Tämä kehitys tapahtui vähitellen tutkimusprosessin edetessä.

Teoreettisen viitekehyksen rakentamisessa pyrin tietoisesti valitsemaan käsitteitä siten, että ne tukisivat tutkimuskysymystäni ja auttaisivat jäsentämään tutkimusaiheeni mahdollisimman johdonmukaisesti. Tämäkään ei kuitenkaan ollut niin yksinkertaista, vaan vaati jatkuvaa reflektointia ja tarkastelua siitä, miten eri käsitteet sopivat tutkimukseni tavoitteisiin, tukevat tutkimuskysymystäni sekä millä tavoin ne ovat suhteessa toisiinsa. Myös tutkimuksen tuloksia muodostaessani pidin tutkimuskysymyksen jatkuvasti mielessäni. Tavoitteeni oli lähestyä aihetta laajasti ja varmistaa, että analyysini tuottaa mahdollisimman luotettavia ja johdonmukaisia vastauksia tutkimuskysymykseeni.

Tutkimuksen toteutus –kappaleessa kerroin, että olen hyödyntänyt tutkimusprosessini aikana Oulun yliopiston tiedonhankinnan ohjausta. Koen, että siitä oli todella paljon hyötyä

tutkimusprosessin edetessä. Hyödynsin tiedonhankinnan ohjausta vain kerran tutkimusprosessin alkuvaiheessa, mutta sen hyöty kantoi todella pitkälle. Sain sieltä apua sopivien hakusanojen muodostamiseen sekä käyttämiseen ja etsimme yhdessä ohjaajan kanssa aihettani tukevia lähteitä. Sain apua myös luotettavien lähteiden etsimiseen ja koenkin, että tutkimuksessani käytetyt lähteet ovat eettisesti päteviä ja luotettavia.

Tutkimusaiheeni tarjoaa runsaasti mahdollisuuksia jatkotutkimukselle, sillä se kytkeytyy moniin muihin teemoihin ja ilmiöihin, joita voidaan tarkastella useista eri näkökulmista. Erityisesti kodin sekä huoltajien näkökulmasta tarkasteltuna aiheesta olisi mahdollista saada entistä syvällisempää ja monipuolisempaa tietoa. Tämä lähestymistapa rikastuttaisi ymmärrystäni tutkimusaiheesta, koska kodilla ja huoltajilla on merkittävin rooli pienen lapsen elämässä. Varhaiskasvatus on kuitenkin vain pieni osa lapsen kokonaisvaltaisessa kasvatuksessa. Kodin ja huoltajien näkökulma tutkimusaiheeseen voisi tarjota merkittävän ja syvällisen lähtökohdan Pro Gradu – tutkielmalle, sillä se mahdollistaisi aiheen tarkastelun perheiden arjessa ja kasvatuksellisessa kontekstissa. Kuitenkin pohdin, voisiko tällainen lähestymistapa osoittautua haastavaksi erityisesti huoltajien näkökulmasta, jos tutkimusmenetelmänä käytettäisiin haastatteluja. Aihe on henkilökohtainen ja saattaa herättää monenlaisia tunteita osallistujissa. Tutkijan olisi tärkeää kiinnittää erityistä huomiota tutkimuksen eettisiin ja luottamuksellisiin asioihin. Tällaisen tutkimuksen toteuttaminen edellyttäisi tutkijalta sensitiivisyyttä, huolellisuutta ja kohteliaisuutta, jotta osallistajat kokisivat olonsa turvalliseksi ja arvostetuksi koko tutkimusprosessin ajan.

Mielestäni olen suoriutunut tutkimuksen tekemisestä todella hyvin. Tutkimuksen alkuvaiheessa prosessi tuntui raskaalta ja haastavalta, mutta sen käynnistyessä kunnolla, olen omasta mielestäni saanut lopulta kasaan hienon tutkimuksen. Tutkimuksen tekeminen tuntui aluksi haastavalta, koska olin yksin sen kanssa. Prosessin edetessä olen kuitenkin ollut todella tyytyväinen päätökseeni tehdä kandidaatin tutkielma yksin. Minulla ei ollut minkäänlaista aikaisempaa kokemusta tutkimuksen tekemisestä, mutta olen kuitenkin koko tutkimusprosessin ajan luottanut itseeni ja siihen, että saan tutkimuksen tehtyä. Olen saanut aikatauluttaa tutkimuksen tekemisen vain omien aikataulujeni mukaan ja se on ollut helpottavaa. Kanssatutkijuus olisi varmasti myös ollut antoisaa ja sen kautta olisin saanut erilaisia näkökulmia aiheeseen, mutta mielestäni suoriuduin hyvin myös yksin.

Lähteet

Ahonen, L. (2015). *Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa*. Tampere: Tampereen yliopisto.

Ahonen, L. (2017). *Lapsen sosiaalisemotionaaliset taidot ja niiden tukeminen*. Teoksessa Ahonen, L. Haastavat kasvatustilanteet - lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. PS-kustannus.

Aittokoski, M., Loiske, J. & Mattila, S. (10/2023). Pieni lintu, suuret tunteet – Pikkulin tunnetaito-opas. Mäkelä-kustannus. Haettu osoitteesta: <https://www.kustannusmaka.fi/tuote/pieni-lintu-suuret-tunteet-pikkulin-tunnetaito-opas/>

Cacciatore, R., Riihonen, R. & Tuukkanen, K. (2013). *Ammattilainen lasten tunteiden tulkkina*. Teoksessa Oulasmaa, M. & Riihonen, R. (2013). *Ammattikasvattajan kielletyt tunteet*. Väestöliitto.

Eräsaari, R. (2002). *Kuinka turvaton on riittävän turvallinen?* Kunnallisalan kehittämissäätö.

Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.

Eskonen, I. (2005). *Perheväkivalta lasten kertomana*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Haettu osoitteesta: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67528/951-44-6432-X.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hirsjärvi, S. (2005). *Tutkimuksen reliaaabelius ja validius*. Teoksessa: Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2005). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2022). *Empiirisen tutkimuksen kokonaisuus*. Teoksessa: Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2022). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö* ([2. painos]). Gaudeamus

Juusola, M. (18.3.2023). *Tarvitsevatko kaikki neurokirjon lapset diagnooseja? Ehkä, mutta ennen kaikkea erityislapsi tarvitsee jotakin muuta*. Julkaistu: Kaksplus. Otava media. Haettu osoitteesta: <https://kaksplus.fi/lapsi/lapsen-terveys/nepsy-lapsi/>

Karila, K. (2016). *Vaikuttava varhaiskasvatus*. OPH. Haettu osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/vaikuttava-varhaiskasvatus>

Kiviniemi, K. (2018) *Laadullinen tutkimus prosessina*. Teoksessa Valli, R., & Aaltola, J. (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5., uudistettu ja täydennetty painos.). PS-kustannus.

- Kronqvist, E-L. (2020). *Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta*. Teoksessa Hujala, E., Turja, L., & Alijoki, A. (2020). *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (5., uudistettu painos.). PS-kustannus.
- Kokkonen, M. (2017). *Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet: opi tunteiden säätelyn taito*. PS-kustannus.
- Korhonen, L. (26.11.2021). *Pulassa lasten kanssa – lapsen aggressiivisuus ja väkivaltaisuus*. Duodecim Terveyskirjasto. Haettu osoitteesta: <https://www.terveyskirjasto.fi/pla00026#s2>
- Koskinen, M. (2021). *Pedagoginen johtajuus ja moniammatillinen tiimityö varhaiskasvatuksessa*. Oppimateriaali. Laurea ammattikorkeakoulu.
- Lanas, M., Kiilakoski, T. & Alasuutari, M. (2022). *Häiriö?: Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa*. Vastapaino.
- Liu, J., Lewis, G. & Evans, L. (2012). Understanding aggressive behaviour across the lifespan. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 20(2), 156–168. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2850.2012.01902.x>
- Livingston, H. & Pöyhönen, J. (2019). *Fanni ja ihmeellinen tunnelämpömittari: tunnesäätelyn harjoittelu*. Jyväskylä: Kumma-kustannus.
- Malti, T. (2020). *Children and violence: Nurturing social-emotional development to promote mental health*. University of Toronto. Haettu osoitteesta: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED609899.pdf>
- Nummenmaa, L. (2010). *Tunteiden psykologia*. Helsinki: Tammi.
- Nummenmaa, T. (1984). *Lapsipsykologia*. Tampereen yliopiston jäljennepalvelu.
- Nurmi, P. (2013). *Lupa tunteisiin*. Teoksessa P. Nurmi (toim.), *Lapsen ja nuoren viha*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Opetushallitus. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Haettu osoitteesta: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/8265240/tiedot>
- Opetushallitus. (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Haettu osoitteesta: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/varhaiskasvatus/1266381/tiedot>
- Opetushallitus. (2013). *Tunteesta tunteeseen - Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla*. Luettu 10.1.2025. Haettu osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>
- Pihlaja, P. (2018). *Sosiaalis-emotionaalinen kehitys ja sen vaikeudet*. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (2018) *Varhaiserityiskasvatus*. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.
- Ranta, S., Kahila, S., Heiskanen, H. & Kumpulainen, K-R. (2023). *Varhaiskasvatuksen opettajat tiimijohtajuutta toteuttamassa - taustatekijöiden vaikutus opettajien kokemuksiin tiimijohtajuudesta*. Jecer. Haettu osoitteesta: <https://journal.fi/jecer/article/view/126745/80129>
- Rautamies, E., Koivula, M. & Vähäsantanen, K. (2018). *Lastentarhanopettaja lasten autonomian tukijana varhaiskasvatuksessa*. Varhaiskasvatuksen tiedelehti JECER. Jyväskylän Yliopisto.
- Riihonen, R., Koskinen, M., Piitulainen, M., & Piitulainen, M. (2020). *Kuinka kiukku kesytetään?: Lasten aggressiokasvatus*. PS-kustannus.
- Sajavaara, P. (2005). *Alustavasta lukemisesta kirjallisuuskatsaukseen*. Teoksessa: Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2005). *Tutki ja kirjoita*. Tammi.
- Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus?: Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopisto.
- Salmivalli, C. (2005). *Kaverien kanssa: vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys*. PS-kustannus.
- Trogen, T. (2020). *Positiivinen kasvatus*. PS-kustannus.
- Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540.
- Viemerö, V. (2006) *Aggressio ja aggressiivisuus*. Tieteessä tapahtuu 24(3). Haettu osoitteesta: <https://journal.fi/tt/article/view/56593/18746>